

Dienst

TOERUSTING VAN WERKERS IN DE KERK

THEMA:

De kerk als ecosysteem

Samenwerken: een sterkere gemeenschap

De kracht van samen?

Inspiratie uit Noord-Holland (en andere regio's)

Hans van Benthem en Klaas de Vries als
samenwerkende solisten

2 | 2025

Inhoud

INTRODUCTIE **Het ecosysteem van de kerk** 3
Gienke Boersma-Vreugdenhil

BESCHOUWING **Samenwerken: een sterkere gemeenschap** 4
Anko Oussoren

INSPIRATIE **Natuurlijk werken kerken samen!** 10
Zo doen wij dat in Noord-Holland
Paul van der Velde

BIJBELSTUDIE **Hoe lieflijk...** 15
Klaas van den Geest

ERVARINGEN MET SAMENWERKEN 16
Samenwerkende solisten
Hans van Benthem en Klaas de Vries

HANDREIKING **De kracht van samen?** 18
Ruurd Kooistra

ERVARINGEN MET SAMENWERKEN 24
'Hoe deed ik dat eerder?'
NGK Rotterdam Delfshaven en NGK Rotterdam Centrum

COLUMN **Babylonische bajes** 27
Judith Bouma

BEZINNING **Samenwerken in de regio** 28
Hayo Wijma

ERVARINGEN MET SAMENWERKEN 32
'Toch houden we eigen diensten'
Interkerkelijk samenwerken in Brabant

WERKER IN DE KERK 34

KERKPUNT 35

KERKRECHT 36
Gezond in de leer en onbesproken in de wandel...?
Rob Vreugdenhil

GEDICHT **Onvermengd en ongedeeld** 40
Robert Roth

Foto voorpagina: Michael Mahovlich

Dienst†

73e jaargang
Nummer 2, 2025

Dienst biedt concrete toerusting en ondersteuning aan ambtsdragers en andere werkers in de kerk, gericht op de dagelijkse praktijk van pastoraat, diaconaat, gemeentelijk functioneren en gemeenteopbouw.

Dienst verschijnt vier keer per jaar.

Redactie

Gienke Boersma-Vreugdenhil
Geert van Dijk
Kees de Groot
Anko Oussoren
Derk Jan Poel
Annemarie Roth, *redactiesecretaris*
Ineke Zuidhof-Oudes, *eindredacteur*

Redactiesecretariaat

Contact opnemen met de redactie kan via de website:
<https://blad-dienst.nl/>

Administratie

Buijten & Schipperheijn *Motief*
Printerweg 10
3821 AE Amersfoort
020-5241010
abonnement@buijten.nl

Nieuwe abonnementen en adreswijzigingen *schriftelijk of per e-mail* aan de administratie doorgeven.
Abonnementsgeld te voldoen na ontvangst van factuur.
Abonnementprijs € 16,00 per jaar

Voor kerken is het mogelijk een blokabonnement te nemen. De scriba ontvangt het door u aangegeven aantal exemplaren en verspreidt die exemplaren zelf in de gemeente.
Blokabonnement van 10 exemplaren € 9,90 per persoon per jaar

IBAN NL45 INGB 0004 9210 87

© 2025 - uitgave van Buijten & Schipperheijn *Motief*

Basisontwerp: Theresia Koelewijn
Drukkerij: AMV + Buijten & Schipperheijn grafimedia

ISSN 0167-2401

Het ecosysteem van de kerk

In de missionaire beweging is het model van een ecosysteem geïntroduceerd. Dat begrip betekent doorgaans zoveel als 'organisch geheel waarin de planten en dieren van elkaar afhankelijk zijn om te overleven'. Vertaald naar de kerk kun je zeggen dat de ene kerk van Christus bestaat uit een netwerk van kerken, die allemaal geplaatst zijn in een omgeving: de hele stad of dorp of regio waarin de leden leven en werken. Wat de kerken doen en hoe ze samenwerken, beïnvloedt niet alleen de eigen gemeenschap, maar ook de samenleving en andersom.

In de missionaire beweging zien we steeds meer organisaties en kerken die zich committeren om samen te werken, expertise te delen en mensen en middelen vrij te maken. Op die manier lukt het kerken om samen een project te starten, dat ze alleen nooit zouden kunnen verwezenlijken. In ons kerkverband zijn hier mooie voorbeelden van te geven. Denk bijvoorbeeld aan Huis van Vrede in Utrecht. Een multiculturele geloofsgemeenschap die is ontstaan uit een gezamenlijk regionaal initiatief van kerken om moslims in Utrecht te bereiken. Niet alleen missionair gezien is het ecosysteem een krachtig model, ook binnen een kerk of tussen kerken onderling kan het veel dingen mogelijk maken. Zeker in een situatie waar een of meerdere kerken klein en kwetsbaar zijn, kan samenwerken op basis van wederkerigheid veel brengen.

Als kerk samenwerken met andere kerken: dat is niet alleen een goed idee als je weinig menskracht of financiële middelen hebt, dat is altijd een goed idee. Of niet? Het ligt eraan wat je belangrijk vindt en hoe je kijkt. Maak jij je druk om wat je als kerk nodig hebt, of vraag je je af wat de samenleving nodig heeft van de kerk?

Hoe dan ook, misschien is wel het belangrijkste inzicht om met elkaar op te doen, gezien de enorme uitdaging van secularisatie: *we redden het nooit alleen*. Op de een of andere manier moeten we in verbinding blijven en werken aan dit ecosysteem van de kerk. Dat we allen zelfstandig kerk zijn, dat is mooi. Maar niet als losse eilandjes. Alle kerken samen zijn onderdeel van het lichaam van Christus, en als kerken goed samenwerken, elkaar aanvullen, dan functioneert dat lichaam beter.

In dit nummer van *Dienst* verkennen we de kansen van zo'n ecosysteem van de kerk. Er komen mooie praktische voorbeelden langs. Ook weerstanden worden benoemd, maar we hopen dat je na dit nummer vooral lichter en hoopvoller gestemd bent over de kerk als levend organisme in het grote verhaal van Gods koninkrijk.

Gienke Boersma-Vreugdenhil is coördinator partners en programma's bij Verre Naasten

Gienke Boersma-Vreugdenhil

4 Samenwerken: een sterkere gemeenschap

De kerk als ecosysteem

De kerk kan worden gezien als een ecosysteem: een samenhangend geheel waarin alle onderdelen afhankelijk zijn van elkaar. Net zoals een bos floreert doordat bomen, planten en dieren samenwerken, geldt dit ook voor de kerk. Geen enkele gemeente staat op zichzelf; kerken vormen samen het lichaam van Christus. Dit artikel laat zien waarom samenwerking niet alleen nuttig is in moeilijke tijden, maar ook een sleutel kan zijn tot een bloeiende en veerkrachtige geloofsgemeenschap. Aan de hand van inspirerende voorbeelden uit Utrecht, Nunspeet, Winsum en Zwolle ontdekken we hoe kerken elkaar kunnen versterken op het gebied van jeugdwerk en missionaire initiatieven, of als ze te maken krijgen met krimp.

Anko
Oussoren

Kerken functioneren niet als losse eilandjes, maar als een samenhangend geheel binnen het lichaam van Christus. Veel kerken richten zich begrijpelijkerwijs op hun eigen gemeente, maar dit kan groei en impact beperken. Als in jouw eigen kerk alles goed verloopt, is de neiging groot om vooral naar binnen te kijken en minder naar andere kerken of de omgeving. Vaak wordt samenwerking pas overwogen wanneer er uitdagingen ontstaan, zoals een tekort aan vrijwilligers of financiële middelen. Toch is het waardevol om juist ook in tijden van bloei over samenwerking na te denken.

Net zoals een ecosysteem in balans blijft door onderlinge afhankelijkheid, blijft de kerk sterk door verbinding te zoeken met andere kerken. In een tijd van secularisatie is het cruciaal om niet als losse eilandjes te functioneren, maar als een netwerk dat samen vrucht draagt. Dit betekent dat samenwerking geen noodoplossing is, maar juist een krachtbron voor een levende geloofsgemeenschap.

Door krachten te bundelen, talenten te delen en gezamenlijk een licht te zijn in de wereld, kan de kerk als ecosysteem werkelijk tot bloei komen.

Een gezond bos groeit niet door concurrentie, maar door samenwerking. Zo is het ook met de kerk: wanneer we samenwerken, kunnen we een levendige en groeiende geloofsgemeenschap zijn, geworteld in Christus en gericht op de wereld om ons heen.

.....
**Het is cruciaal om niet
als losse eilandjes te
functioneren**

© Natalya Karpelka

Interkerkelijke samenwerking in Utrecht

Een voorbeeld van zo'n samenwerking is het Interkerkelijk Jeugdwerk Utrecht (IKJU). Dit is een samenwerkingsverband tussen de Nieuwe Kerk, de Singelkerk, de Jacobikerk en de Jeruzalemkerk, gericht op het jeugdwerk voor jongeren van 8 tot 18 jaar. Door samen te werken kunnen deze kerken een mooi programma voor de jeugd aanbieden, een sterk programma dat zowel ontmoeting als geloofsverdieping biedt. Het jeugdwerk van IKJU is erop gericht dat jongeren zich gezien en geliefd weten door God en dat zij mogen ontdekken wie Jezus is. Daarnaast biedt het een plek waar jongeren andere christenen ontmoeten, wat belangrijk is in een stad waar geloven niet vanzelfsprekend is.

IKJU organiseert tweewekelijks clubavonden en diverse activiteiten zoals kampen, uitjes en het bezoeken van christelijke evenementen. Binnen IKJU dragen grotere kerken relatief meer bij, zowel financieel als in menskracht, waardoor ook kleinere kerken kunnen profiteren. De deelnemende kerken proberen daarbij het eigen jeugdwerk af te stemmen op de activiteiten van IKJU en te zorgen dat de activiteiten elkaar aanvullen.

.....
**Samen kunnen deze
kerken een mooi
programma voor de
jeugd aanbieden**

Om de continuïteit en kwaliteit te waarborgen, heeft IKJU een betaalde coördinator die het jeugdwerk aanstuurt en afstemming tussen de deelnemende kerken bewaakt. Op deze manier blijft het jeugdwerk niet afhankelijk van wisselende vrijwilligers en kan het op lange termijn blijven bestaan en groeien.

Enkele lessen van de samenwerking:

- Samenwerking biedt een plek waar christelijke jongeren elkaar kunnen ontmoeten in een seculiere omgeving.
- Een breder netwerk zorgt voor een stabielere basis voor geloofsvorming.
- Grote kerken kunnen kleinere kerken ondersteunen zonder dat samenwerking per se gelijk verdeeld hoeft te zijn.
- Afstemming tussen het gezamenlijke jeugdwerk en het jeugdwerk van de eigen kerk voorkomt dubbel werk en versterkt de impact.
- Een betaalde coördinator helpt de continuïteit te waarborgen.

Regio Nunspeet: inspelen op vragen van jongeren

In de regio Nunspeet vond onlangs een bijeenkomst plaats rondom de vraag hoe kerken beter kunnen inspelen op de behoeften van jongeren van zestien jaar en ouder die minder betrokken lijken te zijn. Veel kerken in de regio herkennen dit probleem. Tijdens deze bijeenkomst werden zowel theoretische inzichten als praktijkvoorbeelden gedeeld. Er was ruimte voor gesprek tussen predikanten, (jeugd)ouderlingen en gemeenteleden. Er werd gekeken naar generatie Z en hoe hun behoeften aansluiten bij activiteiten en het pastoraat van de kerk. De gesprekken in kleine

.....
Grote kerken kunnen kleinere kerken ondersteunen

groepen leverden praktische ideeën op: wat werkt in een lokale gemeente wel en wat juist niet? Door dit regionale overleg werd duidelijk dat veel kerken met dezelfde uitdagingen kampen. De bijeenkomst hielp kerken om elkaar te ondersteunen en samen na te denken over pastorale benaderingen.

.....
Veel kerken kampen met dezelfde uitdagingen

Enkele lessen uit de bijeenkomst:

- Besef dat je als kerk niet alleen staat in de uitdagingen.
- Buurgemeenten kampen met dezelfde vragen, waardoor samenwerking waardevol is.
- Kennis en ervaringen delen helpt kerken om beter met de veranderende jongerencultuur om te gaan.

Kleine, kwetsbare gemeenten: gezamenlijke coördinator

Niet alleen jeugdwerk, maar ook het omgaan met krimp vraagt om samenwerking waarbij de kerk als ecosysteem kan functioneren. In de regio Winsum is daarom een Coördinator Onderlinge Ondersteuning Kerken aangesteld. Deze coördinator ondersteunt kleine gemeenten bij het omgaan met teruglopende ledenaantallen en bij het organiseren van gedeelde kerkelijke taken. Dit initiatief is voortgekomen uit de behoefte om kleinere gemeenten niet te laten verdwijnen, maar hen te helpen hun rol in de gemeenschap te behouden, zij het soms in een andere vorm. Door een vaste coördinator in te zetten, krijgen kleinere gemeenten de steun die ze nodig hebben om te blijven bestaan en relevant te blijven in hun omgeving.

.....
Omgaan met krimp vraagt om samenwerking

*Opstandingskerk Zwolle
 maart 2025,
 ontmoetingsmaaltijd
 moslims en christenen*

Taken van de coördinator:

- Organiseren van gedeelde predikantscapaciteit, zodat kleinere gemeenten toch een voorganger kunnen hebben.
- Advies geven over bestuurlijke en financiële uitdagingen, omdat kleine kerken vaak te maken hebben met beperkte middelen.
- Stimuleren van interkerkelijke samenwerking door gezamenlijke vieringen en gedeeld gebruik van kerkgebouwen en vrijwilligers.
- Verbinden van lokale kerken met landelijke expertise en middelen.

Een missionair netwerk in de regio Zwolle

Een ander inspirerend voorbeeld van een kerkelijk ecosysteem is het Missionair Netwerk regio Zwolle. Dit netwerk laat zien hoe ontmoeting en samenwerking kunnen leiden tot nieuwe missionaire initiatieven in de stad.

.....

Gedeelde predikantscapaciteit biedt kleinere gemeenten een voorganger

Dit netwerk organiseert onder andere een tweejaarlijkse ontbijtbijeenkomst, waar mensen die missionair actief (willen) zijn elkaar kunnen ontmoeten. De bijeenkomsten helpen deelnemers om inspiratie op te doen, verbindingen te leggen en nieuwe samenwerkingen te verkennen. Tijdens deze bijeenkomsten ontdekken deelnemers welke initiatieven er al bestaan in de stad en met wie zij wellicht kunnen samenwerken. Belangrijk hierbij is dat er chemie is tussen samenwerkingspartners: niet iedereen kan zomaar met elkaar op missie. Zo'n ontmoeting helpt om de juiste connecties te vinden.

Daarnaast stimuleert het netwerk verbinding op buurtniveau. Een concreet voorbeeld is de 'Blik op Wijk'-avond in Holtenbroek, waar kerken, wijkbewoners en maatschappelijke organisaties samenkamen om te delen wat ze doen in de wijk. Dit waren concrete

.....

Belangrijk is chemie tussen samenwerkingspartners

activiteiten, maar er werd ook gedeeld hoe kerken en wijkbewoners hun missionaire werk vormgeven. Op deze avond sprak ook een medewerker van een welzijnsorganisatie over de ontwikkelingen in de wijk. Ze deelde interessante feiten en vertelde over de problemen waar ze als welzijnswerkers tegenaan lopen en ook welke mooie dingen er gebeuren. Door verhalen te delen – zoals

een bewoner die een stukje groen in haar straat adopteerde en zo in gesprek kwam met burens – ontstonden nieuwe initiatieven en werd bestaande inzet versterkt. Ontmoeting fungeert hier als katalysator voor verandering.

Door trouw aanwezig te zijn op plekken in de wijk, ontstaan langdurige relaties en kunnen bruggen worden gebouwd tussen verschillende groepen. Dit leidde onder andere tot een gezamenlijke maaltijd van moslims en christenen, waar diepe gesprekken en wederzijds begrip ontstonden. Door netwerken bewust en doelgericht in te zetten, groeit het ecosysteem en ontstaan er nieuwe kansen voor het evangelie in de stad.

Enkele principes voor een vruchtbaar netwerk:

- Begin met wat jou persoonlijk raakt en waar je passie ligt.
- Door trouw aanwezig te zijn op bepaalde plekken groeit het netwerk vanzelf.
- Het hoeft niet groot of groots te zijn: een kleinschalige ontmoeting kan al veel impact hebben.

Samenwerken als sleutel tot groei

Of het nu gaat om jeugdwerk, het ondersteunen van kwetsbare gemeenten of missionaire initiatieven, samenwerking tussen kerken leidt tot een sterker en missionair relevanter ecosysteem. Door bewust in te zetten op gedeelde middelen en expertise kunnen kerken hun impact vergroten en blijven functioneren in een veranderende samenleving. Hoe kan jouw gemeente bijdragen aan zo'n ecosysteem?

Anko Oussoren is jeugdwerker in de Bron in Hardinxveld-Giessendam en adviseur bij Kerkpunt

.....

Ontmoeting fungeert als katalysator voor verandering

Natuurlijk werken kerken samen!

Zo doen wij dat in Noord-Holland

Met vijf predikanten in de plaatselijke Jumbo een kop koffie drinken – wie had gedacht dat dit zou leiden tot een lichtjesroute met 3000 deelnemers? In Utrecht Leidsche Rijn heb ik gezien hoe dat gebeurde. Wil het evangelie impact hebben op de stad of het dorp waar je woont, dan moeten kerken met elkaar samenwerken.

Paul van der Velde

Omdat we met vijf predikanten regelmatig met elkaar afspraken in de plaatselijke Jumbo, kregen we het voor elkaar om met die kerken een lichtjesroute te organiseren waar meer dan 3000 mensen uit de wijk aan meededen. In dit artikel lees je geen theologische verhandeling over de samenwerking binnen de kerken. Het is een persoonlijk verhaal van ervaringen met samenwerking in de kerk, van plannen en ideeën om ons kerkverband nieuw leven in te blazen. Het belang van samenwerking mag duidelijk zijn: het is vruchtbare bodem waardoor het evangelie zichtbaar kan worden in een stad of dorp.

Goede ervaringen met samenwerking

Op dit moment werk ik als predikant van de Kapelkerk (NGK) in Alkmaar. Ik werk veel samen met mijn collega's ds. Anita Abbring van de Open Hof (NGK) en ds. Alrik Vos van Hart voor Heerhugowaard. In de veertigdagentijd hielden we samen een preken-serie.

Lichtjesroute
Leidsche Rijn

Iedere predikant maakte twee preken en hield deze preken in de drie gemeentes. Dit jaar maakten we alle drie eerst een preek over de Hof van Eden en daarna een preek over de Hof van Getsemane. Samen werkten we met de gemeenten naar het paasfeest toe. Ik vind het mooi om te horen hoe de gemeente reageert op de andere predikanten en het helpt mij in mijn inspiratie om te horen hoe Alrik of Anita hebben gesproken. Het voedt mijn eigen preek weer. Naast gezamenlijke preken series ontstonden er ook andere initiatieven die samenwerking bevorderen, zoals Dominee D-Day.

.....
In de veertigdagentijd hielden we samen een preken serie

Dominee D-Day: een werkplek voor inspiratie en ontmoeting

Alrik en ik begonnen samen de Dominee D-Day: we vroegen predikanten in de regio Noord-Holland om hun preekwerk en mailwerk op te sparen voor de woensdag en om dat werk dan te doen in de Brasserie de Zon, de plek van Hart voor Heerhugowaard. Het is een plek met goede wifi, koffie en een mooie brasseriesfeer. Verschillende collega's van verschillende kerken komen erop af om samen te werken en te zien wat er ontstaat. Er komen nieuwe ruilin-

gen van. We vragen elkaar toerusting te geven in elkaars kerken. We klagen over onze kerkenraden en gemeenteleden. We doen nieuwe missionaire ideeën op. De Dominee D-Day is ook een plek waar we stichtingen introduceren, mensen uitnodigen die ons kunnen inspireren of die inspiratie kunnen gebruiken. Het is een plek die laat zien wat samenwerking kan doen. En toch gaat samenwerking niet altijd goed.

.....
Er is goede wifi, koffie en een mooie brasseriesfeer

De valkuilen van samenwerking: als iets van 'niemand' wordt

De Kapelkerk heeft een innige band met de Open Hof. Lang dachten beide gemeenten dat ze op weg waren naar een fusie. De gesprekken daarover hebben meer dan twintig jaar geduurd. Ondertussen werd er veel samengewerkt in het jeugdwerk en missionair werk. Gemeenteleden van beide gemeenten zaten zelfs bij elkaar op kring. Het was een innige relatie – maar het kwam maar niet

tot een daadwerkelijke fusie. Pogingen daartoe mislukten. En toen gebeurde er iets wat ik eerder in Utrecht Leidsche Rijn ook had meegemaakt: zodra iets niet meer van jezelf is maar van 'de samenwerking', dan verdwijnt de animo. Ondanks de grote liefde en passie voor elkaar, ontstonden er steeds meer irritaties en onduidelijkheden, steeds meer ruzie en onverschilligheid. En dan kan zo'n samenwerking een hele hoop pijn opleveren.

Er ontstonden steeds meer irritaties en onduidelijkheden

We hebben het er niet bij laten zitten. De Open Hof en de Kapelkerk hebben hun samenwerking op een nieuwe manier vormgegeven. Voortaan als we samenwerken, is een van de kerken de eigenaar van het project. Die kerk en die kerkenraad mogen het project vormgeven en de andere gemeente is welkom om met alle beschikbare talenten en gaven mee te werken. Op deze manier kunnen we profiteren van elkaars krachten en talenten en krijgt de liefde weer kans om te groeien. Zo worden er in de week voorafgaand aan Pasen vespers gehouden in de Open Hof. Ds. Anita Abbring en de muzikanten van de Open Hof zetten de structuur neer en gemeenteleden van de Kapelkerk sluiten aan als voorgangers en lezers in de vespers.

Plannen voor de regio

Heb je ooit op een classis- of regiovergadering gezeten met een agenda van 17 punten waarbij punt 11 opgedeeld is van punt 11a tot 11f? En dat dan punt 11d 'leeg' is? In mijn eerste kennismaking met de toenmalige GKV-classis werd mij snel duidelijk waarom er zo weinig animo voor deze regiovergaderingen is: er wordt niet echt met elkaar gesproken. Sommige vertegenwoordigers

kennen niet eens de namen van de kerken waarmee ze spreken. Toen de NGK, het nieuwe kerkverband, werd vormgegeven, hebben we in de regio Alkmaar daarom de volgende veranderingen aangebracht.

Geloofsgemeenschap de Open Hof

Persoonlijk gebed voor elkaar in de regio

We openen elke vergadering met persoonlijk gebed in groepjes. Na de overdenking vragen we de vertegenwoordigers om in drietallen aan elkaar te vertellen hoe het is in de gemeenten waar ze vandaan komen en om voor elkaar te bidden. Op deze manier horen ze van elkaar het wel en wee van verschillende gemeenten. In het begin was ik bang dat niet iedereen de vrijmoedigheid zou hebben om voor de ander te bidden. In de praktijk blijkt dit helemaal niet het geval. Juist dit moment wordt voor ons als regio steeds kostbaarder.

We openen met persoonlijk gebed in groepjes

© Surachat Vaepae

Buddykerken en een nieuwe vorm van visitatie

'Visitatie' was in de oude NGK een vervelend woord. Het houdt in dat je een aantal vooraf bedachte vragen stelt op een vergadering en een aantal vooraf bedachte antwoorden geeft. Het voelt als een inspectie en daar houdt niemand van. In de oude GKV hielden we er wel van om elkaar pittige vragen te stellen. Wat doe jij met jouw gemeenteleden dat we daar geen vragen over mogen stellen?

Tegelijk heb ik afgelopen jaren het aantal visitaties zien afnemen, in welke classis of regio ik ook kijk. Kerken kijken weinig met elkaar mee achter de schermen. En ik vind: regio-zijn zonder visitatie is als een huwelijk zonder seks. Het kan wel maar het is moeilijk vol te houden. De regiovergaderingen worden er saai en vervelend van als je elkaar niet kent.

De nieuwe vorm van visitatie in de regio Alkmaar houdt in dat we op bezoek gaan bij elkaars kerken. We hebben de twaalf kerken in de regio Alkmaar in tweetallen verdeeld. Deze kerken krijgen de opdracht om op zondag bij elkaar op bezoek te gaan. In mijn ideale kerkverband doen deze kerken dat allemaal. Zo ben ik met twee

Hoe lieflijk...

'Hoe goed is het, hoe heerlijk als broeders bijeen te wonen!'
(Psalm 133:1)

We weten allemaal dat het ecosysteem ernstig verstoord is. Ecosysteem herinnert aan een wereld die er niet meer is, van schepping en paradijs. De kerk met een ecosysteem vergelijken, het scheidt verwachtingen.

Ai, ziet hoe goed...

De oude berijming (1773) wekt de indruk van een harmonieuze gemeenschap. Hoe goed en lieflijk is het 'dat zonen van 't zelfde huis als broeders samenwonen!' In de berijming van het Gereformeerd Kerkboek 2017 staat het net even anders: '...als zonen (...) als broeders samenwonen.' *Dat* wordt *als*. En in de Nieuwe Psalmberijming staat *om*.

Hoe zit dat in de oorspronkelijke Bijbeltekst? Daar staat niet *dat*, maar *als/wanneer*. Deze woorden willen niet iets prijzen wat al zo is, maar eerder iets aanbevelen, als een soort belofte of droom! Als dat echt gebeurt, hoe prachtig is dat! Was het maar altijd zo, lijkt de dichter te zeggen. Kun je je voorstellen, dat de psalm gezongen werd bij pelgrimstochten naar Jeruzalem? Zo'n bedevaart is een feest! Ineens zijn al die mensen eensgezind. Samen op weg. Verschillen en verdeeldheid vallen weg.

Wat een wonder!

Het is een wonderlijke ervaring, iets wat je vaker en meer zou willen ervaren. Als je teleurgesteld bent in de kerk als gemeenschap, kun je cynisch worden. Want als het mis gaat in de kerk, gaat het goed mis! De wonden lijken niet te helen. De pijn lijkt groter dan wanneer je ontslagen wordt bij een bedrijf. Bij de kerk zeg je: dat verwacht je niet van de kerk! Van een bedrijf zeg je dat niet. Daar lijkt het soms andersom: wat verwacht je anders...? Gelukkig is dat bij een bedrijf niet altijd de gang van zaken, maar toch: bij een kerk moet het écht anders zijn.

We kunnen maar beter realistisch zijn. De kerk, dat zijn mensen. In plaats van cynisch te worden, is het beter om te juichen als je soms ziet hoe het ook kan. Wat fantastisch als het wél lukt elkaar vast te houden of terug te vinden! Dan zie je iets van hoe de kerk volgens Jezus zou kunnen zijn. Iets van een ecosysteem: soms verstoord, soms verrassend levend. Dan zeg je: geweldig, een wonder! Het kan, samenleven als een harmonieus gezin!

De kerk, geef er niet te hoog van op. Prijs wel haar Heer. Hij houdt ons voor: wie Mij kent, heeft lief!

Klaas van den Geest is emeritus predikant in de NGK

Klaas van den Geest

Regio

kerkenraadsleden op bezoek geweest in de Leliekerk (NGK) in Krommenie. In de dienst heb ik verteld over de Kapelkerk waar wij vandaan kwamen. Voor en na de dienst werden we door de gemeenteleden van de Leliekerk aangesproken. Als je op een zondag in de dienst langsgaat bij een gemeente, kun je heel veel opvangen van wat er allemaal gebeurt in de gemeente. Na afloop van het samenzijn rond de koffie genoten we met een deel van de kerkenraad van de Leliekerk van een broodje en een soepje. Ondertussen bespraken we met hen een paar onderwerpen die door hen op tafel waren gelegd. Na afloop hebben we een verslag geschreven over ons bezoek en aangegeven wat ons is opgevallen. Dit verslag lag dan weer op tafel op een regiovergadering. De kerken in Noord-Holland verschillen veel van elkaar en tegelijk hebben we allemaal dezelfde problemen en uitdagingen.

De buddykerken werken natuurlijk niet allemaal even goed. Sommige kerken hebben elkaar misschien nog net opgebeld. Er zijn kerkenraden die met elkaar uit eten zijn gegaan.

Slot

Elke woensdag zie ik ernaar uit om met collega's samen te komen op de Dominee D-Day. Niet alleen om werk gedaan te krijgen, maar omdat ik ervaar hoe goed het is om samen kerk te zijn. De samenwerking daar levert veel op: nieuwe ideeën en initiatieven, wijze raad, een luisterend oor, gedeelde frustraties en diepe vreugde. De preken van Anita en van Alrik spreken mensen aan in mijn gemeente die ik niet bereik. Ik heb gezien hoe samenwerking tussen kerken nieuwe wegen opent: van een lichtjesroute in Utrecht tot buddykerken in Alkmaar. Ik heb ook gezien waar het pijn doet. Als ik terugkijk, zie ik vooral dat God aan het werk is om zijn kerk te bouwen, of dat nu schurend of inspirerend is. Die roeping geeft hoop voor de toekomst.

Paul van der Velde is predikant van de Kapelkerk – NGK Alkmaar

© Eliott Goutard

.....
De kerken hebben allemaal dezelfde problemen en uitdagingen

Samenwerkende solisten

Hans van Benthem en Klaas de Vries

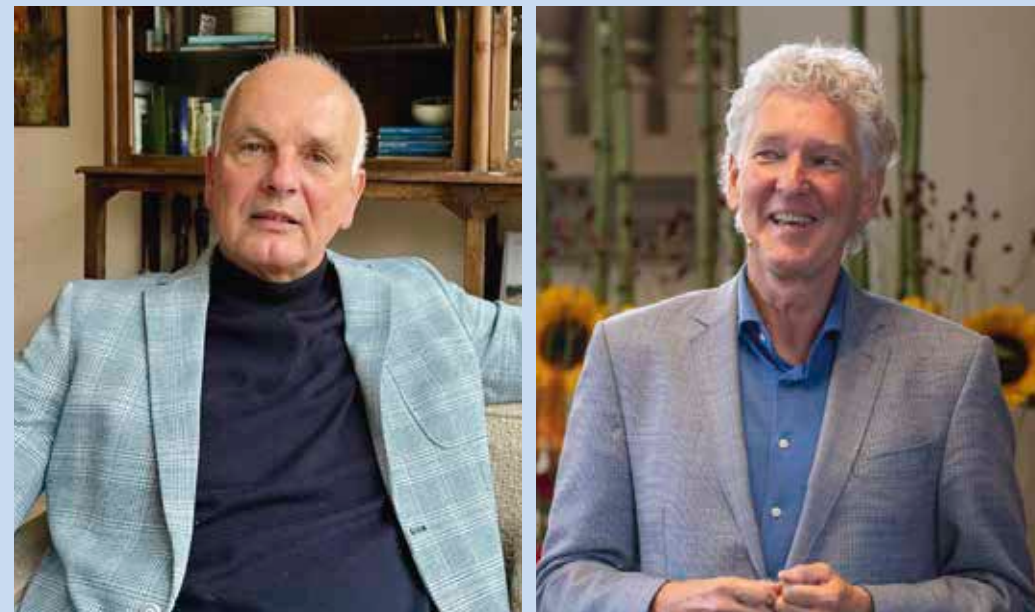
**Zij woont in Utrecht, haar vriend in Arnhem. Zondagavond bel-
len ze elkaar. Nog naar de kerk geweest? Waar ging het over?
Hé, bij ons ook, wat toevallig. Wat was het thema? Nou ja zeg,
bij ons ook al. En waar ging het verder over? Bij ons vrijwel
exact hetzelfde, hoe is dat mogelijk?**

Zo vreemd is het niet

Al ongeveer 35 jaar lang werken wij – Hans van Benthem en Klaas de Vries – samen aan de meeste preken. Dat begon in het internet-loze tijdperk. We wisselden boeiende preekteksten uit en deelden ideeën over eerder gemaakte preken. Vervolgens spraken we soms af dezelfde tekst te kiezen voor de komende zondag en te sparren over exegese en toepassing. Vaak verdeelden we ook de te lezen commentaren onder elkaar. Om daarna relevante informatie aan elkaar door te geven. Dat ging allemaal per telefoon, waarbij soms hele stukken gedictieerd werden. Maar daarna kwamen we,

▽ *Hans van Benthem* meegaand in de vaart der volken, in het tijdperk van de fax. En nog later dat van de pc en internet.

▷ *Klaas de Vries* Nu mailen we elkaar de elementen die we in de preek kwijt willen, praten door over kernboodschap en vormgeving, schrijven een

schets, 'knippen' die in tweeën en schrijven elk een stuk van de preek. Daarna schaven we elkaars product bij, laten delen weg, vullen dingen aan. En uiteindelijk worden in Arnhem en Utrecht preken gehouden die als twee druppels water op elkaar lijken. Al met al een behoorlijk intensieve samenwerking dus!

Elk nadeel...

De samenwerking heeft ook nadelen. Je zou denken dat we tijdwinst boeken, maar dat valt tegen. Weliswaar kun je taken verdelen, maar solo een preek maken gaat meestal toch sneller. Nu kan de ander jouw voortreffelijke ideeën neersabelen. Een eerste schets moet soms helemaal op de schop.

Perfectionisme is ook tijdrovend. Soms bellen we – tot ergernis van huisgenoten – op zaterdagavond nog over bepaalde passages. Of je ontvangt een uur voor de kerkdienst nog een whatsappje over een woordje, of over een passage die veranderd of aangevuld kan worden. Zondagsrust is dan ver te zoeken.

Soms brengt de actualiteit of het karakter van 'zijn' of 'mijn' kerkelijke gemeente met zich mee dat er verschillende accenten gelegd worden. Extra werk dus.

Ook verschillen in werkwijze en werktempo vragen om het nodige incasseringsvermogen. En... steeds dezelfde flauwe grappen moeten aanhoren vergt een olifantshuid.

...heb z'n voordeel

Gelukkig heeft de samenwerking ook voordelen! Twee weten meer dan één. Al pratend over een thema en boodschap kom je vaak verder dan wanneer je alleen achter je bureau zit te peinzen. Je krijgt ook feedback op je ideeën. De sterke punten van de een komen de ander ten goede. De één is beter in structuur, de ander schrijft gemakkelijker. In geval van extra drukte of mentale moeheid bij de een zet de ander een tandje bij. Zo sleep je elkaar door lastige weken heen. We hebben al doende ook veel lol en zijn allebei nog steeds predikant.

'Onze samenwerking is vast een zegen en zeer vruchtbaar voor de gemeenten' – maken we onszelf wijs.

*Hans van Benthem is predikant van de Rehobothkerk – NGK Utrecht,
Klaas de Vries is predikant van de Koepelkerk – NGK Arnhem*

.....
**De sterke punten
van de een komen
de ander ten goede**

De kracht van samen?

Verdergaande samenwerking in de regio

Liggen er kansen voor verdergaande regionale samenwerking? Ik zet bewust een vraagteken achter de titel. Er zit bij mij namelijk wat aarzeling op dit punt. In deze bijdrage wil ik dat toelichten.

Ruurd
Kooistra

Samen met mijn collega's bij Steunpunt Kerkenwerk bezoek ik regelmatig regiovergaderingen. Onze enquête (Begeleiding Kerkenwerk – BKW Basis) gaat eerst langs alle plaatselijke kerken. We stellen de ingevulde enquêtes vervolgens op een regiovergadering in gebundelde versie aan de orde. De enquête is vooral gericht op het functioneren van de kerk als organisatie en van de (betaalde) werkers daarbinnen. Dit alles in een brede kerkelijke context. Tijdens een regiovergadering benoemen we de trends en de zaken – zowel positief als negatief – die alle kerken ervaren. Elkaar ondersteunen begint met het delen van ervaringen en het aangaan van het gesprek.

Regelmatig verzochten wij dat er regionaal ook kansen blijven liggen om plaatselijke knelpunten aan te pakken of zelfs te voorkomen. In de praktijk blijkt, na het uitproberen van diverse initiatieven, dat verdergaande samenwerking in een regio nauwelijks van de grond komt. Vanuit onze positie, als een van de landelijke kerkelijke organen, verkondigen we de voordelen en bieden we instrumenten en zelfs menskracht, maar toch... Samenwerking verloopt op sommige punten moeizaam of ze sterft een stille dood.

Ik wil dus niet weer een artikel schrijven over 'hoe het zou kunnen zijn' of over 'hoe wij het zien'. Dat kan alleen maar betuttelend overkomen en daarmee sluiten we ook onze ogen voor de realiteit van de kerkelijke praktijk. Vandaar mijn aarzeling. Om die reden wil ik ook de realiteit van de moeizame praktijk aan de orde stellen. Enerzijds om reactie uit te lokken en anderzijds vooral om met

elkaar verder te komen. Niet vanuit kritiek of negativisme, maar vanuit de wil om met elkaar de juiste vormen te vinden. De plaatselijke kerken zijn immers aan zet.

Het goede eerst!

Binnen onze kerken heerst een grote mate van solidariteit op veel praktische punten. Vanuit Steunpunt Kerkenwerk (SKW) (en voor de voormalige GKv ook Vereniging Samenwerking Emeritering (VSE)) vallen wij de plaatselijke kerken een aantal keren per jaar 'lastig'. Of het nu gaat om de financiële afdrachten, adresupdates voor het

.....
Ik wil de realiteit van de moeizame praktijk aan de orde stellen

jaarboekje, de ANBI-publicatieplicht of de informatieplicht voor de pensioenadministratie... iedereen werkt mee. En waar nodig doen we dit uniform, om ook en vooral richting maatschappelijke instanties en de politiek een eenduidig 'blok' te vormen.

Met de hereniging van de voormalige GKv en NGK zijn nieuwe regio's ontstaan. Voor sommige kerken was dit even wennen, maar op vele plaatsen en niveaus worden de schouders er echt onder gezet. Respect voor alle predikanten en ambtsdragers die bijdragen aan regionale overleggen en die uiteraard ook in de afvaardiging naar de synode voorzien.

Het thema van dit nummer van *Dienst* is 'de kerk als ecosysteem'. De mooiste voorbeelden van samenwerking zien we bij missionaire initiatieven. Daar waar organisaties en kerken zich committeren om samen te werken, expertise te delen en mensen en middelen vrij te maken. De pracht en kracht van samenwerking zien we dus zeker in de praktijk!

Het ambt van predikant en kerkelijk werker

Daartegenover krijgen wij ook nog regelmatig signalen over gebrek aan flexibiliteit en samenwerking, waar het bijvoorbeeld de inzet van predikanten en kerkelijk werkers aangaat. Enkele voorbeelden van vragen die wij krijgen:

- Waarom moet een predikant altijd plaatselijk verbonden worden?
- Kan er niet een pool van interimpredikanten of regiopredikanten worden opgezet?

.....
Op vele plaatsen en niveaus worden de schouders er echt onder gezet

© Jacqueline-o-Gara

© Daan Presti

- Als een plaatselijke kerk volledig verantwoordelijk is voor een predikant (vooral financieel), komen kleine of noodlijdende kerken dan ooit nog aan een predikant?
- Een predikant wil misschien vaker van gemeente wisselen maar moet nu maar afwachten of hij/zij een beroep krijgt. Kan dat systeem niet anders?
- Is het mogelijk een predikant tijdelijk aan onze gemeente te verbinden? We weten namelijk niet of we over vijf jaar nog wel financieel draagkrachtig genoeg zijn.
- Kunnen we niet, net als de PKN, de traktementskosten landelijk zo verdelen dat er ruimte ontstaat voor kleine kerken?

Enkele jaren geleden heeft SKW met CGMV | Predikantenvereniging het initiatief genomen een mobiliteitsplatform op te richten. Het doel is het beroepingswerk binnen de kerken te bevorderen en zowel regionaal als plaatselijk een meer flexibele inzet van predikanten mogelijk te maken. Een van de speerpunten is het onderdeel 'regionale samenwerking'. Om de regionale samenwerking te bevorderen zijn in een aantal pilots zogenaamde 'projectleiders regionale samenwerking' beschikbaar gesteld, die de vraag van kerken probeerden af te stemmen op het aanbod van predikanten en advies gaven over hoe dit het beste vormgegeven en ingebed kan worden. Wij hoopten dat dit zou leiden tot verschuiving in taken, ondersteuning door predikanten bij andere kerken op deelgebieden en hulp bij het maken van combinaties met andere professionals in de kerk (zoals kerkelijk werkers). Ook en vooral kleine vacante kerken wilden we hiermee in de gelegenheid stellen gebruik te maken van predikanten voor het werk in de gemeente.

Schutting en eigen tuin

Bij die laatstgenoemde pilots liep het ergens vast. Als kerken zijn we zeer gehecht aan de eigenheid van onze plaatselijke gemeente. Uiteraard moet dit voor kerkenraden en predikanten een zeer

hoge (zo niet de hoogste) prioriteit hebben. In gesprekken met plaatselijke kerken over bovenplaatselijke initiatieven ontvangen we wel zeer bereidwillige en positieve respons. Maar toch lukt het niet in voldoende mate.

Ambtsdragers en andere bestuurders in de kerk klagen over tijdsdruk, de veelheid aan taken en de beperkte beschikbaarheid van goede mensen. In veel gevallen wordt verzucht: 'We zijn al blij als we onze eigen tuin op orde krijgen. Daar hebben we de handen al vol aan.' Er speelt veel in plaatselijke kerken. Soms ook lastige vraagstukken. Als er dan vacatures in de kerkenraad of commissies bestaan (of langere tijd onvervuld blijven), gaat dit vrijwel direct ten koste van de regionale initiatieven.

.....
We zijn al blij als we onze eigen tuin op orde krijgen

We dachten deze geconstateerde problemen weg te nemen door het inzetten van projectleiders. Mensen die door SKW beschikbaar werden gesteld om regionale samenwerking aan te jagen. Dit bleek maar voor een deel een oplossing. Er werd grondig geïnventariseerd en gecommuniceerd, maar beoogde resultaten bleven uit.

© Roberto Catarinichia

Wij kwamen een diepere laag op het spoor. Namelijk die van 'de schutting'. Er zit ergens een stukje terughoudendheid waar het samenwerking met andere kerken betreft. Stel, een regio wenst een regiopredikant aan te stellen voor prediking of speciaal pastoraat. Wie beslist hier dan over? De plaatselijke kerkenraad wil ook een stem, zeker als het over bearbeiding in de eigen gemeente gaat. Missionaire projecten of bijvoorbeeld studentenpastoraat zijn wat betreft besluitvorming en eigenaarschap een stuk eenvoudiger. Zolang alle kerkenraden het belang van een project (deels buiten

De plaatselijke kerkenraad wil ook een stem

hun plaatselijke kerk) zien, en budget daarvoor willen vrijmaken, is een mandaat aan anderen snel gegeven. Een projectteam kan dan verder met het bemensen en coördineren. Maar wat als we primair gemeentewerk met elkaar willen delen? Bijvoorbeeld zes kleine gemeenten die twee predikanten en een kerkelijk werker willen delen? Dan spelen opeens plaatselijke belangen een grotere rol in de samenwerking. Elke plaatselijke kerk wil graag meebeslissen over het takenpakket en de selectie van de kandidaten. Dan gaat het niet alleen om een kerkenraad, maar ook om verantwoording aan en besluitvorming door gemeenteleden. Het behoeft geen verder betoog dat unanieme en vlotte besluitvorming in deze setting schier onmogelijk is. We moeten dus iets met onze schuttingen.

Zijn we bereid een stukje plaatselijke autonomie op te geven? Dat plaatselijke kerken een regiocommissie werkelijk willen mandateren om invulling te geven aan vacatures en inzet van betaalde werkers? In de initiatieven die tot nu toe genomen zijn, is dit niet of slechts gedeeltelijk gelukt.

Als we doorvragen op die terughoudendheid komen we terug bij een eerdergenoemd punt. Een keuze voor de inzet van een predikant is nogal ingrijpend, zolang dit per definitie voor onbepaalde tijd is in combinatie met plaatselijke verantwoordelijkheid en onvoldoende middelen om mobiliteit te 'forceren' indien dat nodig is. Hiermee is een cirkel rond. Houdt de kerkrechtelijke verbintenis de schutting dan overeind? Bij het aannemen van een werknemer (kerkelijk werker) is een proeftijd wettelijk geregeld en is een tijdelijk contract ook mogelijk. Bovendien kan een kerkelijk werker als werknemer aanspraak maken op WW, terwijl kerken dit voor predikanten zelf moeten financieren bij losmaking. Met andere woorden: voldoet dit kerkelijk systeem nog wel in deze tijd? Als we de eerder gestelde vragen uit de vorige alinea nader beschouwen, moeten we constateren dat ergens een verandering nodig is.

Houdt de kerkrechtelijke verbintenis de schutting overeind?

Als we de eerder gestelde vragen uit de vorige alinea nader beschouwen, moeten we constateren dat ergens een verandering nodig is.

Toch een uitroepteken

Gelukkig zijn genoemde signalen en ontwikkelingen op diverse niveaus onder de aandacht gebracht. Zo ook op de laatste synode. Daar diende het rapport 'Predikanten: geroepen om te dienen', d.d. 11 augustus 2023, opgesteld door de werkgroep Ambt en de Raad van Toezicht van de Theologische Universiteit Utrecht. Dit rapport biedt een grondslag voor een verdere gedachtevorming en positiebepaling bij de vraagstukken die spelen rond het ambt, mobiliteit en de ambtelijke inkadering van kerkelijk werkers.

De synode gaf aan SKW de opdracht hier een vervolg aan te geven. Inmiddels is een werkgroep van start gegaan die de vrijheid heeft gekregen 'out of the kerkbox' te denken. En die vrijheid zullen we benutten. We constateren en analyseren de negatieve aspecten

Kerkenwerk

Kerkenwerk

© Michiel de Wit

Out of the box bouwen aan de kerk (Abondantus Gigantus, Enschede) van de plaatselijke opgeslotenheid van het predikantsambt. Daarnaast willen we ons bezinnen op verdere vermaatschappelijking (zoals het hierboven genoemde voorbeeld van WW voor predikanten) wat betreft de visie op het werk en het takenpakket van predikanten en kerkelijk werkers. Er is echt een systeemaanpassing nodig om regionale samenwerking op deze punten te bevorderen. We zien kansen en hopen deze ook met elkaar te benutten! Terug naar de titel: de kracht van samen! Er liggen zeker kansen voor verdergaande regionale samenwerking.

Ruurd Kooistra is directeur van Steunpunt Kerkenwerk

Een werkgroep kreeg de vrijheid 'out of the kerkbox' te denken

We stellen uw reacties en inbreng op deze punten zeer op prijs! Wilt u reageren? Dat kan via info@steunpuntkerkenwerk.nl.

'Hoe deed ik dat eerder?'

NGK Rotterdam-Delfshaven en NGK Rotterdam-Centrum

Chiel Vleesenbeek en Wim de Groot zijn predikant in twee verschillende NGK-gemeenten in Rotterdam. Chiel in Rotterdam West (NGK Delfshaven) en Wim in de Waterpleinkerk in hartje centrum. Zij werken intensief samen. Dat bevalt goed.

Toen Chiel een beroep naar de NGK van Rotterdam-Delfshaven in overweging had, arrangeerde de beroepingscommissie ook een gesprek met Wim, als collega-voorganger in de naburige gemeente. Chiel had namelijk in Zwolle, waar hij jeugdpredikant was, goede ervaring met samenwerking met Simon van der Lugt. Hij wilde de toezegging dat hij ook in Rotterdam niet in zijn eentje zou hoeven werken. Nadat hij het beroep had aangenomen, kwam er in een jaar tijd een zeer fijne samenwerking tot stand.

De twee gemeenten waaraan ze verbonden zijn, zijn een tijdlang één gemeente geweest: GKv Rotterdam-Stad met een sectie Centrum en een sectie Delfshaven. In die tijd werd de gemeente ondersteund door de classis, die het belangrijk vond dat er twee 'preekplaatsen' bleven in het hart van de stad. Toen de beide gemeenten wat groei doormaakten, zijn ze weer verzelfstandigd, ook omdat de signatuur licht van elkaar verschilt.

*Wim de Groot
en Chiel
Vleesenbeek*

Gezamenlijk jeugdwerk

Uit de tijd dat beide gemeenten één waren, stamt het gezamenlijke jeugdwerk voor jongeren vanaf twaalf jaar. Dat is in de tijd daarna voortgezet en dus was er wat dat betreft al regelmatig overleg en samenwerking tussen de voorgangers. Dat ging dan om toerusting van jeugdmentoren of het geven van (belijdenis)catechese. Nu is de samenwerking geïntensiveerd.

Eens in de vijf à zes weken rusten Chiel en Wim samen de mentoren toe, die de jongeren van 12-17 jaar begeleiden. Allerlei thema's uit de geloofsleer, maar ook uit de actualiteit komen voorbij. Op basis van die toerusting houden de mentoren drie avonden met hun jongeren (uit beide gemeenten). Voor jongeren vanaf zeventien jaar volgt de catechese, die Chiel en Wim gezamenlijk geven. Naast reguliere catechese, die soms uitmondt in belijdeniscatechisatie, is er ook een groep oudere (en kritische) jongeren, die vanwege studie vrijwel allemaal verhuisd zijn naar andere plaatsen in de Randstad, maar wel elke week naar Rotterdam afreizen om met elkaar en de voorgangers in gesprek te zijn. Het zijn prachtige, intensieve gesprekken. Chiel en Wim vinden het fijn om samen deze groep te begeleiden, omdat ze vaak op de toppen van aandacht en scherppte moeten zijn. En ook omdat de jongeren soms van mening met hen verschillen of een heel andere insteek hebben, wat altijd nog meer verdieping tot gevolg heeft.

.....
**Het zijn prachtige,
intensieve
gesprekken**

Eerste keer

Voor Wim geldt dat het de eerste keer is dat hij zo regelmatig samenwerkt met een collega. Hij redde zich altijd prima in zijn wat geïsoleerde rol als gemeentepredikant. Toen Chiel hem voorstelde om meer te gaan samenwerken, zag hij nog niet wat dat hem per saldo zou brengen. Nu achteraf weet hij niet goed hoe hij dat eerder deed. Naast veel gezelligheid brengt het ook verdieping, bijvoorbeeld in het voorbereidingsproces van de preek.

In principe werken ze op maandag, dinsdag en woensdag in de Waterpleinkerk. Ze hebben daar allebei hun eigen werkplek. Je zou de samenwerking kunnen typeren als 'gezamenlijk zelfstandig werken'. Ze hebben hun eigen programma en allebei een verschillend preekrooster.

Soms werken ze wat intensiever samen. Ze deden bijvoorbeeld een advents- en kerstproject samen en hadden veel overleg over de inhoud van de preken en de liturgie. Verder is er voor openbare geloofsbelijdenis altijd een gezamenlijke dienst buiten op het Waterplein, waarin ze gezamenlijk voorgaan. Ook de dienst met Hemelvaart werd min of meer spontaan een gezamenlijke dienst, samen met de NGK Schiedam.

Verrijkend

De meest centrale plek in het samenwerken is misschien wel het koffiedrinken. Zoals het vaak gaat: de gesprekken gaan alle kanten

Waterplein-kerk, Rotterdam op. Van uitwisseling hoe het weekend gegaan is tot stevige, theologisch inhoudelijke gesprekken. Van het overleggen van een pastorale casus tot het bespreken van wat er in de stad gebeurd is en hoe dat een plek kan krijgen in de diensten.

Wim: 'Door het verschil in leeftijd en karakter kijken we verschillend tegen de dingen aan. Het werkt verrijkend om elkaar daarin uit te dagen en op te scherpen. Regelmatig dienen we elkaar met, vaak ongevraagd, advies.'

Chiel: 'De koffiemomenten lopen vaak uit tot langere gesprekken die behulpzaam blijken voor ons werk.'

Het is verrijkend om elkaar op te scherpen

Beiden ervaren het als zeer motiverend en nuttig voor hun werk. Ze kunnen het dan ook aan iedere collega aanraden. En ze zouden kerkenraden willen meegeven om hun voorgangers wat dat betreft te stimuleren en faciliteren.

Chiel Vleesenbeek is predikant van NGK Rotterdam-Delfshaven, Wim de Groot is predikant van de Waterpleinkerker NGK Rotterdam-Centrum

Babylonische bajes

Het is een prachtig concept, onze kerk in de bajes. Een dominee (ik), een rooms-katholieke (vrouwelijke) pastor en een rooms-katholieke priester uit Nigeria, bezoekers van over de hele wereld van allerlei gezindten, en vrijwilligers en muzikanten vanuit de gereformeerde kerken tot aan de vrijgevestigde pinksterkerken. Het zorgt soms voor mooie kruisbestuivingen en bijzondere ontwikkelingen. Zo hadden we een paar weken een groepje zware broeders in ons midden. Zij zullen niet vaak een vrouwelijke voorganger treffen. Maar vlak voordat de dienst begon, hoorde ik er eentje tegen een andere bezoeker zeggen: 'Dat is ze, de dominee die echt uit de Schrift predikt.' Dan smelt ik toch een beetje. Maar soms blijkt het prachtige concept een recept voor hoofdpijn. Met name het managen van de vrijwilligers is een uitdaging. Zij komen allemaal met zoveel liefde en passie hun werk doen. Maar de verschillende passies komen nog weleens in botsing met elkaar. Zo kan het gebeuren dat er op een zondag een paar vrijwilligers zijn uit een Antilliaanse kerk, een paar uit de PKN en de NGK, en een muziekgroep of *worshipteam* uit de evangelische hoek. Voor de eerste dienst bidden we met elkaar. We staan in een kring en bij gebrek aan een ouderling vraag ik een willekeurig iemand om voor te gaan in gebed of ik doe het zelf. Dan gebeurt het regelmatig dat iemand het overneemt, en daarna nog iemand, en daarna nog iemand. Want iedereen neemt zijn eigen traditie mee naar binnen. Dan gebeurt het ook wel dat terwijl iemand aan het bidden is, anderen in tongentaal meebidden. En dan kan het gebeuren dat als dit een paar minuten aanhoudt, weer iemand anders uit de kring stapt omdat het hem of haar te veel wordt. Zo zit ik regelmatig met iemand te eten of koffie te drinken met kleine groepjes om bezwaren aan te horen, mijn eigen manier van werken uit te leggen of andermans geloofstaal te ondertitelen. De gemoederen raken soms verhit. 'Als het zo gaat, dan weet ik niet of dit nog mijn plek is.' 'Die anderen nemen zoveel ruimte in, ik vind het overweldigend en niet respectvol.' 'Het verbaast me dat er nooit opgeroepen wordt tot bekering, dat is toch onze roeping?' 'Waarom zijn er nooit doopdiensten? Waarom sturen jullie daar niet op aan?' Bij dit laatste onderwerp vroeg ik mijn rooms-katholieke collega om aan te schuiven.

Na een lange middag vol Babylonische spraakverwarring staan we allebei uitgeput op de parkeerplaats. Wat is er zojuist gebeurd? Moeten we het nog nabespreken? 'We kunnen ook wat gaan eten', stelt mijn collega voor, 'kom, ik heb zin in friet!' Heerlijk, daar zit geen woord Frans bij.

Judith Bouma is als justitiepredikant verbonden aan de NGK Zeist

Judith Bouma

Samenwerken in de regio

Vanaf 1999 heb ik kerkenraden en gemeenten begeleid, momenteel doe ik dat nog incidenteel. Daarbij heb ik altijd wisselende opvattingen meegemaakt over aanvankelijk de classis, nu de regio. Voor een beschouwing over samenwerken in de regio sta ik eerst stil bij 'classis' en 'regio', verschil en overeenkomst. Daarna schets ik vier verschillende perspectieven van samenwerking in de regio: intervisie, leiderschapsvorming, functionele en financiële samenwerking. Ik sluit af met een geestelijk perspectief.

Hayo Wijma

Van classis naar regio, wat is er veranderd?

Is de 'regio' (van nu) hetzelfde als de 'classis' (van vroeger)? Ja en nee. Ja in die zin dat de regio een organisatorische vorm is tussen de synode en de lokale kerkenraad: de schakel of het scharnier dat landelijk verbindt aan lokaal. Dat is niet veranderd. Naar mijn besef is er – vanuit mijn eigen GKv-perspectief – wel iets veranderd in opvatting over het kerkverband. Er is een grotere onafhankelijkheid van gemeente en kerkenraad ten opzichte van de andere gemeenten. De synode schrijft minder voor, geeft meer algemene richtlijnen en kerkenraden hebben meer ruimte om hun eigen plan te trekken. Daardoor worden onderlinge verschillen tussen gemeenten groter. Een ander gevolg hiervan is dat er minder ruimte is voor kerken om andere kerken in de regio te corrigeren. Meedenken, adviseren, bezorgd waarschuwen, daar blijft het wel zo'n beetje bij. In het vervolg werk ik dit uit voor soorten samenwerking in de regio.

Verschillen tussen gemeenten worden groter

Ruimte voor intervisie

Ruimte. Lekker is dat... Ooit had Loesje een quote van een vertwijfeld kind: 'Moet ik vandaag alwéér doen wat ik zelf kies?' Het invullen van ruimte voor accenten, koers en richting vraagt een hoge mate van 'taakvolwassenheid'. Naar Bucholz (*Macht in de gemeente*, pag. 24) versta ik onder 'leidinggeven': 'dingen uitleggen, mensen enthousiast maken, hen helpen, dingen mogelijk maken, voordoen en denkwerk vooraf doen'. Blijf even hangen bij dat denkwerk... als de kerk landelijk niet meer richting geeft ('leiding'), dan moet je dat lokaal doen, gesteund in de regio. Dat leidt tot veel denkwerk, ook bij complexe vraagstukken die recent op de synodeagenda stonden. Wie zit er in jouw kerkenraad te wachten op ingewikkelde vraagstukken? Ben je überhaupt opgeleid voor dit denkwerk? Vroeger kon je mopperen op synodes. Iets gemakkelijks had het wel. Nu moet je zelf als kerkenraad nadenken over invulling, rich-

DOE HET SAMEN

MAAR
DENK ZELF

Loesje

ting en koers. Als eerste perspectief van samenwerking in de regio, kies ik dus *intervisie*: een methode waarin ambtsdragers tijdens een regiovergadering met elkaar kwesties bespreken die voortvloeien uit hun aanstelling. Passend bij artikel E2.3 van de kerkorde ontmoeten kerken elkaar regionaal voor onderlinge steun, advies en toezicht op elkaar. Je doet jezelf als kerkenraad serieus tekort als je de ambtsdragers uit de regio niet raadpleegt bij het doordenken van betekenis van landelijke, nieuwe uitspraken voor de lokale gemeente waar je leiding aan geeft. Mogelijk is er op dit gebied nog wat koudwatervrees. Wat zou het mooi zijn als we in dit opzicht gaan denken in kansen en mogelijkheden: je kunt veel voor elkaar betekenen. Je hebt elkaar nodig.

Verlegenheid rond leiderschapsvorming

Op 5 maart 2025 las ik een column van Almatine Leene in het *Nederlands Dagblad*: 'Leiders als noodzakelijk kwaad.' Leene vraagt zich af of kerken wel genoeg inzetten op toerusting – ik denk van niet. In 2020 merken Van der Borght en Van den Broeke op dat 'voorgangers niet zozeer worstelen met het ambtelijk karakter van het leidinggeven, maar vooral met de doorgaande professionalisering en personalisering' (*Religieus leiderschap in post-christelijk Nederland*, pag. 14). Schaeffer onderzoekt dan welke aandacht wordt besteed aan leiderschap in lesprogramma's van theologische hbo- en wo-opleidingen en concludeert: 'Tegen onze verwachting in is het leidinggeven aan religieuze groepen niet (...) een belangrijk (integratief) onderdeel van de opleidingen' (pag. 97). Dan wordt het wel héél lastig: als de verschuiving in kerkstelsel een groter beroep doet op denkwerk door leidinggevendenden, en zelfs de betaalde professionals – predikanten – daarvoor onvoldoende opge-

.....
Wie zit er te wachten op ingewikkelde vraagstukken?

Koudwatervrees

leid worden, komt het ontwikkelen van lokale leiding lastig van de grond. Daarom pleit ik voor *leiderschapsvorming en -ontwikkeling* als tweede perspectief van regionale samenwerking. In de jaren dat ik actief kerkenraden en gemeenten begeleid heb, was het gebrekkig inwerken van nieuwe, kerkelijk leidinggevenden eerder regel dan uitzondering. Investeer als regio dus in programma's voor kerkelijk leiderschap. De lacunes die landelijke opleidingen op dit punt achterlaten, blijven niet leeg – ze worden gevuld door bestuurskundige en manager-achtige taal waarmee interim-, proces- en verandermanagers hun ruimte innemen. Dit gebeurt omdat er geen andere taal is voor kerkelijk leiderschap. Investeer daarom daarin als regio.

Het ontwikkelen van lokale leiding komt lastig van de grond

Ook in dit verband is het van belang om te denken in mogelijkheden. Wat kunnen we in regionaal verband voor elkaar betekenen? Hoe vul je als ambtsdragers en als kerkenraad je leidersrol in? Op welke manier kun je elkaar daarin geestelijk ondersteunen?

Functionele samenwerking

Als titel van het derde perspectief kies ik *functionele samenwerking*. Ik licht toe. Mijn kerkelijk thuis ligt op het voormalig eiland Walcheren: drie gemeenten zijn vacant. December 2024 besloten drie kerkenraden om samen te werken bij het beroepen van predikanten. Samen stellen ze een taakomschrijving op van predikanten of kerkelijk werkers die men beoogt aan te stellen. Dus is vooralsnog niet gekozen om twee *one-size-fits-all* predikanten te beroepen, maar van start te gaan met een analyse van de taken die van de voorgangers gevraagd worden in drie gemeenten. Deze taakanalyses bieden dan de basis om twee aantrekkelijke profielen op te stellen, die enerzijds recht doen aan eigenschappen van gemeenten en anderzijds inspirerend genoeg zijn om een daarop gebaseerd beroep aan te nemen.

Het kan natuurlijk simpeler: als je in de regio domeinen van 'gemeente-zijn' op een rij zou zetten, zou je op basis daarvan kunnen inventariseren welke capaciteit – in aantallen en in competentie – beschikbaar is: pastoraat, diaconaat, catechese, mentoraat, preeklezen, uitvaarten begeleiden, missionaire activiteiten, bestuurlijk werk of – ouderwetse – gemeenteopbouw. Nadat je de capaciteit hebt geïnventariseerd, kan interpretatie van de gegevens leiden tot regionale afspraken voor uitwisseling. Er kan gericht worden ingezet op vorming en ontwikkeling. Hierdoor kunnen kerken in de regio van elkaars inzichten en kwaliteiten profiteren en gemeenten lokaal nog verder tot bloei komen.

Financiële samenwerking

Ooit is mij gevraagd om een gesprek in een classis te begeleiden. De classis had een ideaal: een predikant in elke classiskerk! Misschien niet allemaal fulltime of met veel ervaring, een deeltijdpredikant zou ook mooi zijn. Er was al een reeks gesprekken geweest en de zaak zat wat vast.

In mijn voorbereiding koos ik een onorthodoxe aanpak: ik analy-

seerde de ANBI-gegevens van alle classiskerken. Hierna bezondigde ik me aan de gedachte dat al het beschikbare geld ten bate mocht komen van alle classiskerken. Het goede nieuws was dat – op basis van criteria als omvang, ervaring en opleiding – er geld was om alle vacatures in de classis op te vullen. Er was ook slecht nieuws: het beschikbare geld zat in de zakken van drie kerken die deze benadering niet op prijs stelden. Nadat ik mijn plannen had toegelicht, mocht ik mijn koffie nog opdrieken, maar hoefde ik niet meer terug te komen.

Het vierde perspectief van samenwerken in de regio is dus *geld*: hoeveel geld is er beschikbaar? Het kan heel lastig en pijnlijk zijn om het overgeld te hebben, maar de insteek zou moeten zijn: hoe kun je elkaar enthousiast maken? Durf *out of the box* te denken, en over je eigen schaduw heen te stappen. Hoe kun je als kerk dienstbaar zijn aan de kerken om je heen?

.....
Het kan heel lastig en pijnlijk zijn om het overgeld te hebben

Afsluitend

Organisatorisch is van alles denkbaar, maar dat is nooit het begin. Het begin ligt in geestelijke verbondenheid. In compassie voor en betrokkenheid op elkaar. Om van daaruit op zoek te gaan naar wat nodig is in de regiokerken, om vervolgens – creatief, dus: scheppend – te verkennen hoe hierin voorzien kan worden. Vraag hierbij hulp: er zijn landelijke netwerken die kunnen helpen. Want in dit tijdsgewricht van ruimte heb je anderen nodig om richting te leren zien. Geestelijke verbondenheid kan op meerdere manieren bijdragen aan de bloei van de gemeenten in de regio.

Hayo Wijma is docent praktische theologie en persoonlijke vorming aan de Theologische Universiteit Utrecht

Literatuur:

Broeke, Leon van den en Eddy van der Borgh (red.) (2020), *Religieus leiderschap in post-christelijk Nederland*. Utrecht: KokBoekencentrum.
 Kessler, M. en V. (2002), *Macht in de gemeente. Over machtsfiguren en machtsmisbruik in de kerk*. Zoetermeer: uitgeverij Boekencentrum.

'Toch houden we eigen diensten'

Interkerkelijk samenwerken in Brabant

De NGK Rijsbergen is in de afgelopen jaren actief geworden in het aangaan van interkerkelijke contacten en samenwerking in Breda en omgeving. We zoeken naar wegen om elkaar als kleine gemeenschappen te versterken. Bijvoorbeeld door vormen die gemeenschapoverstijgend zijn, zoals het jongerenwerk, evangelisatie en (meer algemeen) de zichtbaarheid van (het lichaam van) Christus in de omgeving.

Als kleine kerk in een sterk gesecculariseerd Brabant heeft de NGK Rijsbergen te maken met een gestage vergrijzing en krimp van ledenaantallen. Inmiddels zijn er nog zo'n 140 leden en gastleden. Een flinke groep betrokken gemeenteleden zorgt ervoor dat de diensten, kringen en pastorale zorg blijven draaien. Bezoekers en gemeenteleden ervaren de gemeente als een open, (gast)vrije en betrokken gemeenschap. Toch passen geloof en kerkgang eigenlijk niet goed meer in het seculiere leven in deze omgeving. Dat geldt ook voor de eigen kinderen en jongeren. Geloofsoverdracht gebeurt dan ook in een vrije context, waarin men de waarde van het kennen van en leven met God zichtbaar probeert te maken in het persoonlijk leven en in het samen optrekken als gemeente.

*Eeuwigheids-
zondag in de
Ontmoetings-
kerk Breda*

Deze situatie geldt eigenlijk voor alle kerken in een stad als Breda, vlak bij Rijsbergen. Af en toe trekt een 'nieuwe' – vaak wat meer

charismatische – club wel nieuwe leden, maar dat zijn vaak leden van andere kerken die op zoek zijn naar vernieuwing en nieuwe energie. Voor ongelovigen, jongeren en mensen met een niet-christelijke achtergrond is de drempel van de kerk nu eenmaal hoog, zeker in deze geïndividualiseerde, seculiere samenleving.

Lokale interkerkelijke samenwerking

Het breder zoeken naar samenwerking heeft inmiddels geleid tot interkerkelijk jeugdwerk, waarbij drie leeftijdsgroepen vanuit vijf à zes verschillende kerken iedere twee weken bij elkaar komen bij een team van jeugdleiders/gastgezinnen uit vier verschillende kerken. Daarnaast is er een interkerkelijk Alpha Cursusteam opgestart. Initiatieven die nog meer organisatie en inzet vragen, zoals gezamenlijk evangelisatiewerk en de zichtbaarheid van Christus' kerk vergroten, komen moeilijker van de grond. De 'eigen' gemeenschappen vragen immers veel aandacht en energie. Ongeveer twee keer per jaar komen afvaardigingen vanuit lokale kerken bij elkaar om nieuwe mogelijkheden te onderzoeken.

Kerkverband

De NGK-regio Zuid bestrijkt een uitgestrekt gebied van Zevenbergen tot Maastricht. Veel van deze kerken bevinden zich in een soortgelijke context en zoeken actief de samenwerking met lokale kerken. Samenwerken met een regiokerk verder weg is daardoor lastig. Met ondersteuning van het Missiefonds en Kerkpunt kunnen de kerken in de Regio Zuid elkaar helpen met ideeën, met tips over de beste manier om dingen te doen, met gebed en geld voor de lokale samenwerking.

Al met al is het een best ingewikkelde en soms ook paradoxale context: vanuit organisatorisch perspectief is het super onlogisch om met allemaal kleine kerkgemeenschappen wekelijks eigen diensten te houden en de zorg in een kleine gemeenschap te moeten organiseren. Daar gaan zoveel tijd en energie in zitten dat men nauwelijks toekomt aan het dienen van de samenleving als lichaam van Christus. Tegelijkertijd leert Christus ons dat juist door het vormen van hechte gemeenschappen Gods Geest gaat werken om met elkaar te groeien in geloof en liefde. En als deze wereld iets nodig heeft, is het immers dat. In de wetenschap dat Christus zijn kerk en werk niet loslaat, mogen we rust vinden en onder zijn leiding zoeken naar manieren om zijn kerk te zijn in Breda en omgeving.

.....
**Geloofsoverdracht
gebeurt in een
vrije context**

Bram van Alten is voorzitter van de kerkenraad van Diakonia – NGK Rijsbergen

Helpen bij een stukje kerk-zijn

Als vrijwilliger houd ik mij bezig met kerkelijk secretariaat. Hoe ik hiermee ben begonnen? Van 2009 tot 2016 was ik deputaat administratieve ondersteuning (DAO) voor de particuliere synode GKv, en vanaf 2019 voor de classis Harderwijk (GKv). Vervolgens werd ik in 2023 secretaris (een gewonere naam) binnen de regio Nunspeet. Het secretariaatswerk bestaat uit voorbereidingen en nadenken 'wat en hoe'. Dit ligt me wel en toen ik in 2009 met vervroegd pensioen ging, had ik de mogelijkheid om me voor dit werk vrij te maken en zo dienstbaar te zijn. Daarvoor werkte ik 41 jaar op hoofdkantoren van levensmiddelenorganisaties en adviseerde winkeliers, ondernemers en bedrijfsleiders over assortiment, promotie en prijsstelling. Ik bedacht vooraf welke vragen zij zouden kunnen stellen, zodat ik veelal direct een antwoord kon geven. Zo probeer ik als regiosecretaris ook voor de regiovergadering vooruit te denken en te kijken naar mogelijke vervolgstappen.

Als ik de werkzaamheden achter elkaar zou zetten, ben ik met de communicatie (veelal mailen), het opstellen van de agenda met alle stukken, de afspraken met de koster van de vergaderplaats en de voorbereiding ter plaatse, de aantekeningen en vervolgens de uitwerking van het verslag en de mails richting de afgevaardigden/scriba's, wel drie dagen per vergadering bezig. Na afloop van de vergadering voer ik de afspraken uit en ontlast zo de predikanten en ouderlingen/diakonen van deze extra taken.

Het is mooi om te zien dat het de afgevaardigden daadwerkelijk helpt en dat zij er vertrouwen in hebben dat dit in goede handen is. De voorzitter geeft aan dat het hem enorm helpt bij de voorbereiding, en dat is een compliment. Zo kun je helpen aan een stukje kerk-zijn in Gods koninkrijk.

Het is mooi om te zien wat het proces van GKv naar NGK met de afgevaardigden doet, en zeker

ook hoe betrokken de afgevaardigden zijn wanneer bijvoorbeeld gesproken wordt over jeugdwerk. In beide voorbeelden zijn duidelijk emoties waar te nemen en dat doet mij ook zeker iets.

Ik vind het mooi werk dat ook wordt gewaardeerd en dat noodzakelijk is om predikanten en ambtsdragers te ontlasten (zelf was ik ook lange tijd ambtsdrager). Zij zetten zich geruime tijd in voor het werk in Gods gemeente en nemen dan ook nog op zich om regiovergaderingen te bezoeken. Dan is het van belang dat iemand anders die vergadering zo voorbereidt dat ze daar geen omkijken naar hebben; dit vergemakkelijkt hun eigen voorbereiding. Na dertien jaar ga ik binnenkort stoppen met dit werk, dat ik met liefde heb gedaan.

Wim van der Linden is secretaris van de NGK-regio Nunspeet

KerkPunt

kom verder in kerk-zijn

Vernieuwd: Leren in de kerk

Er valt veel moois te leren in de kerk. Dat ondersteunen wij graag met onze website *Leren in de kerk*. Op deze geheel vernieuwde site vind je inspirerende materialen voor kinderen, tieners en ouders maar ook kringen en werkers in de kerk. Kortom, voor heel je gemeente.

Onze materialen zijn gebaseerd op de Bijbel, met Jezus Christus als middelpunt. We werken vanuit hedendaagse didactische inzichten en onze programma's staan met beide benen in het dagelijks leven.

Meet the parents

'In onze gemeente gebruiken we met veel plezier de materialen van Leren in de kerk. Recent hebben we een avond georganiseerd met jongeren en hun ouders. Het was echt top en reuzegezellig! Alleen al even met elkaar contact maken op een andere plek, over een ander onderwerp, is zo heilzaam! Niemand maakte aanstalten om weg te gaan.'
NGK Apeldoorn De Koningshof

Meet the parents is een serie van drie avonden die ouders en tieners aan elkaar verbindt door middel van aansprekende thema's en leuke opdrachten.

Gemeenteabonnement

Met een *gemeenteabonnement* krijg je als gemeente toegang tot vrijwel alle materialen op *Leren in de kerk*! De prijs voor een *gemeenteabonnement* bedraagt slechts € 0,90 per gemeentelid per jaar. Heeft jouw gemeente geen abonnement? Dan kun je met een persoonlijk account series en materiaal voor bijeenkomsten aanschaffen voor bijvoorbeeld je kring of jeugdgroep. Voordat je een abonnement afsluit of een serie aanschaf, kun je een aantal materialen gratis uitproberen. Zo krijg je een goed beeld van het aanbod. Ga naar lerenindekerk.nl.

Gezond in de leer en onbesproken in de wandel...?

De aanbevelingsbrief II

Die brief van dat jonge stel ligt er nog. Ze trouwen en verhuizen, maar ze hebben nog geen idee van welke kerk ze daar lid worden. De wijkouderling heeft er met hen over gesproken. Ze zijn echt van plan zich aan te sluiten, maar waar? De scriba snapt hen wel. Maar kan hij een aanbeveling meegeven? En nu is er ook nog die brief van Yvonne, die na haar scheiding al een tijdje samenwoont met Frans. Ze vraagt attestatie aan om lid te worden van de NGK in haar nieuwe woonplaats. De kerkenraad was nog met haar in gesprek. Wat zet hij in die aanbevelingsbrief?

Rob
Vreugdenhil

Er is geen voorgeschreven tekst voor een aanbeveling. Ooit werd daar wel om gevraagd, aan de eerste synode van de Gkv (Groningen 1946). Maar die synode zei al: laat een attestatie (zoals het toen heette) vooral een eerlijk getuigenis zijn over iemand. Dat hoeft niet met een standaardtekst. Dat is nog steeds een goed uitgangspunt, bijvoorbeeld ook bij afkondigingen. Vraag niet 'hoe het altijd gezegd wordt' maar vraag je af hoe je recht doet aan deze situatie.

Toch kan een vaste formulering wel nuttig zijn als uitgangspunt. Scriba's hebben misschien nog een modelattestatie liggen waarin de kerkenraad 'verklaart dat broeder/zuster NN tot de sacramenten is toegelaten en voor zover hem bekend gezond is in de leer en onbesproken in de wandel'. Het kan geen kwaad om die tekst eens aan te passen. Wie heeft het nog over iemands wandel als je zijn manier van leven bedoelt? En wat betekent 'onbesproken'? Er is soms heel wat over iemand gekletst...

De kern van een aanbeveling is dat de ene kerkenraad aan de andere schrijft: deze man of vrouw was tot nu toe lid van onze gemeente en er was geen sprake van tuchtmaatregelen. Een formulering daarvoor kan zijn: *De kerkenraad verklaart dat NN tot nu toe in volle rechten belijdend lid was/waren van zijn gemeente en dat er geen aanleiding was voor maatregelen in het kader van*

het ambtelijk toezicht. Nu hij/zij heeft/hebben aangegeven vanwege verhuizing lid te willen worden van de (NAAM KERK te PLAATSNAAM) beveelt de kerkenraad hem/haar/hen aan in de herderlijke zorg van uw kerkenraad. Van NN zijn ons de volgende gegevens bekend: en dan volgen naam, geboortedatum, data van doop, geloofsbelijdenis en eventueel huwelijk(sbevestiging), adres en dergelijke.

.....
Het kan geen kwaad om die tekst aan te passen

© Jonathan J. Castellon

Zullen we iets meer vermelden?

Er zijn situaties waarin je als kerkenraad meer zou willen zeggen. Bijvoorbeeld als niet verhuizing de reden is, maar er iets anders speelt. Mag je dat vermelden? Ja, maar alleen in overleg met degene over wie het gaat. Het is informatie van dat gemeentelid en alleen zichzelf/zijzelf beslist of dat gedeeld kan worden. Maar soms kan het juist helpend zijn om iets toe te voegen. Voor de samenwonende Yvonne zou het kunnen helpen als op de aanbeveling komt te staan dat zij, na een voor haar pijnlijke scheiding, nu samenwoont met Frans. Dat Frans weliswaar geen lid is van de gemeente maar er wel positief in staat en het voornemen heeft om met Yvonne mee naar de kerk te komen. En dat de kerkenraad daarom extra aandacht vraagt voor deze situatie, zodat er niet alleen een gesprek zal zijn over het samenwonen, maar Frans ook vanaf het begin positief erbij betrokken kan worden.

Door zulke informatie, in overleg met Yvonne, erbij te zetten, kan het haar makkelijker gemaakt worden om dit direct in een eerste gesprek te benoemen. En hopelijk geeft de kerkenraad van haar nieuwe gemeente er meteen goede aandacht aan bij de afkondiging in de kerkdienst. Zo kan extra informatie zowel voor de kerkenraad als voor de betrokkene helpend zijn voor een goede ingang in de gemeente.

Wat zeker niet mag, is zulke informatie buiten Yvonne om doorgeven aan de andere kerkenraad. Sowieso is de regel afgeschaft dat een kerkenraad bij het afgeven van een attestatie ook een brief aan de andere kerkenraad stuurt om te melden 'dat iemand eraan komt'. Zo'n brief past niet meer bij de brede maatschappelijke ontwikkeling dat we zorgvuldiger omgaan met iemands persoonlijke gegevens. En het is de eigen verantwoordelijkheid van iemand om zich aan te melden als gemeentelid. Wat wel kan: als je weet dat iemand het lastig zal vinden om na verhuizing de stap naar de andere kerk te zetten, kun je hem aanbieden een brief naar die kerkenraad te sturen met het verzoek om contact te zoeken. Zo kun je in overleg iemand helpen bij de overgang naar een andere gemeente.

.....
Laat Frans vanaf het begin er ook positief bij betrokken worden

Iemand verhuist terwijl hem deelname aan het avondmaal is ontzegd

Een aanbeveling 'met aantekening'

Het komt om allerlei redenen minder voor, maar het kan nog wel: dat iemand verhuist of lid van een andere gemeente wil worden terwijl hem door de kerkenraad de deelname aan het avondmaal is ontzegd. In dat geval krijgt hij, als hij daarom vraagt, wel een aanbeveling mee. Dan past er geen standaardtekst, maar vermeldt de kerkenraad eerlijk wat de situatie is. Dat hoeft niet heel uitgebreid, maar benoem wel duidelijk de reden. De vaak gebruikte verwijzing 'vanwege zonde tegen het zoveelste gebod' is onnodig vaag. Hopelijk was de kerkenraad in zijn communicatie naar de betrokkene specifieker: waar werd hij op aangesproken en op welk punt drong de kerkenraad aan op terugkeer en erkenning? Dat mag dan ook vermeld worden in de aanbeveling. Als dat met wijsheid wordt gedaan, maar de betrokkene vervolgens besluit om de aanbeveling niet in te leveren, is dat zijn eigen verantwoordelijkheid.

'Kerkelijke gegevens'

En dat jonge stel dat niet weet waar het lid zal worden? Zij krijgen geen aanbeveling mee. Want een aanbeveling is een brief gericht aan een andere kerkenraad. Maak er niet een 'open aanbeveling' van, een brief zonder geadresseerde. Bij zo'n situatie past het 'meegeven van de kerkelijke gegevens'. Dat is geen brief, maar een verklaring: *De kerkenraad verklaart dat NN tot [datum] in volle rechten belijdend lid was/waren van zijn gemeente en dat er geen aanleiding was voor maatregelen in het kader van het ambtelijk toezicht. Op*

© Kzenon

zijn/haar/hun verzoek is het lidmaatschap van de kerk per [datum] geëindigd. Van NN zijn ons de volgende gegevens bekend: ... Zo'n document heeft blijvende geldigheid. Iemand kan het ook jaren later gebruiken als hij zich alsnog ergens als lid aanmeldt en er gevraagd wordt om het bewijs dat hij gedoopt is. Op deze manier kan iemand ook zijn kerkelijke gegevens meekrijgen als hij lid wil worden van een kerk waaraan de kerkenraad geen brief van aanbeveling wil schrijven. Zelfs als iemand zich ooit onttrokken heeft en toen niets met de kerk te maken wilde hebben, kan hij jaren later zo'n verklaring van de kerkenraad vragen.

Doopattest

In het AKS (de kerkorde van de oude NGK) en in de kerkorde 1978 van de GKV was nog sprake van een doopattest: als iemand nog geen belijdenis had gedaan, kreeg hij bij verhuizing niet zelf een attestatie mee, maar werd een doopattest door de ene kerkenraad gestuurd naar de andere. Bij de herziening van de GKV-kerkorder in 2014 is dat geschrapt. Het doopattest gaat uit van een oud idee van onmondigheid zolang iemand geen belijdenis gedaan heeft. Maar van volwassen doopleden kun je vandaag niet meer zeggen dat ze handelingsonbekwaam zijn. Dus geen onderscheid meer tussen doopleden en belijdende leden als het gaat om het aanvragen en meekrijgen van een aanbeveling. Uiteraard wordt wel op de aanbeveling vermeld of iemand belijdend lid of dooplid is. Iets anders kan het liggen bij een niet-volwassen dooplid. Als het erop aankomt, is het lid worden van een kerk een rechtshandeling. Een minderjarige mag die niet altijd zelf verrichten. In bijzondere situaties kan het daarom nodig zijn dat een kerkenraad zich ervan overtuigt dat de aanbeveling aangevraagd wordt met instemming van degene die het gezag heeft over de minderjarige. (Dat een minderjarige niet zomaar zelf kan handelen als het gaat om lidmaatschap van de kerk kan vaker een aandachtspunt zijn. Bijvoorbeeld bij de vraag of een kerkenraad een vijftienjarige kan dopen die, zonder dat ouders ervan weten, via evangelisatie belangstelling voor de kerk heeft gekregen. Maar dat is weer een ander onderwerp.)

.....
**Het lid-worden
van een kerk is een
rechtshandeling**

Rob Vreugdenhil is predikant NGK Amersfoort-de Lichtkring en algemeen secretaris van de commissie kerkelijke adviezen NGK

Mocht een scriba of iemand anders advies nodig hebben, dan kan hij of zij mij altijd mailen of bellen. Als (gedeeltelijk daarvoor vrijgestelde) secretaris van de landelijke commissie kerkelijke adviezen (CKA) mag ik kerkenraden en gemeenteleden helpen bij de toepassing van de kerkorde, de weg wijzen naar andere instanties of een adviestraject vanuit CKA starten. Mail me gerust: cka@ngk.nl, of bel 06-22122845.

Onvermengd en ongedeeld

Loop ik op verharde wegen
fieren bomen zich rechtop,
helst klimop om lange
stammen, bouwen bevers
beverdammen, wachten
rododendrons op hun kans
een kort moment in bossen
op te vlammen met hun
bloemenpracht, kabbelt water
hier in zoete stromen, ruikt
de dood zelfs goed in geurig,
vers gezaagd zoet, wachtend
op zijn nieuwe leven - brandhout,
stoelen, tafels, daken, masten -
drinken vogels, trekken padden.

Onvermengd en ongedeeld
omhelst men hier elkaar op
zonovergoten dagen, in storm
en ontij, mist en regen.

Geen klimop is er die rododendron
wordt, geen asfaltweg wordt vlees
en bloed - hier is eenieder slechts
zichzelf, maakt liefde zich zichtbaar
in schepping die ruimte geeft.

En zie, het is goed.